

PANDANTIVE DIN LUT DESCOPERITE ÎN AȘEZAREA ENEOLITICĂ DE LA VITĂNEȘTI, JUD. TELEORMAN

Radian-Romus ANDREESCU *
Katia MOLDOVEANU *

Abstract: *This article analyses a series of pendants made of burnt clay being a special category of artefacts from the tell-settlement of Vitănești. Starting with the burnt clay pendants, found within both Gumelnița and Cucuteni cultures, other pendants made of different materials, including bone or metals (gold, silver, copper), are also discussed. The pendants made of clay may represent cheap imitations of those made of metals, which supports the existence of a hierarchical society. Discovered in settlements, necropolises, and sometimes associated with other artefacts in deposits, these pendants suggest the existence of complex relations and behaviours in Eneolithic society. To date there has been little research on correlations of this kind between different artefacts. .*

Rezumat: *Prezentul studiu analizează o categorie aparte de materiale arheologice descoperite în așezarea de tip tell de la Vitănești, respectiv o serie de pandantive din lut ars. Pornind de la pandantivele din lut ars, întâlnite atât în aria culturii Gumelnița cât și Cucuteni, sunt luate în discuție și alte pandantive cu formă și decor asemănătoare, lucrate din alte materiale, cum ar fi os sau metal (aur, argint, cupru). Pandantivele lucrate din lut ar putea reprezenta imitații ieftine ale celor din metal, fiind în acest sens o dovadă a unei societăți ierarhizate. Descoperite în așezări, în necropole, uneori asociate cu alte artefacte în tezaure sau depozite, aceste pandantive dovedesc existența unor relații și comportamente complexe într-o societate eneolitică prea puțin cercetată sub aspectul corelațiilor dintre diverse artefacte.*

Keywords: *adornments; Eneolithic; Gumelnița; society; hierarchy.*

Cuvinte cheie: *podoabe; eneolitic; Gumelnița; societate; ierarhie.*

Introducere

Cercetările arheologice din așezările de tip *tell* aparținând culturii Gumelnița au scos la lumină o cantitate impresionantă de artefacte. Dintre acestea, se remarcă o gamă variată de podoabe, între care o serie de pandantive din lut ars.

Acestea nu au făcut, decât cu puține excepții, obiectul preocupărilor specialiștilor, rămânând astfel în umbra pandantivelor mai spectaculoase din aur, argint, cupru, scoică sau os. Recent a fost valorificat în publicații și un lot de pandantive gumelnițene din lut ars provenind din colecții muzeale (Ilie 2011).

Prezentul studiu are ca punct de plecare o categorie aparte de materiale arheologice descoperite în așezarea de tip *tell* de la Vitănești 'Măgurice', jud. Teleorman, respectiv o serie de 16 pandantive din lut ars. Așezarea de la Vitănești este deosebit de bogată în materiale arheologice, până în prezent fiind inventariate peste 11.000 artefacte din ceramică, piatră, silex, os, corn, cupru și aur. Pornind de la pandantivele din lut, întâlnite atât în aria culturii Gumelnița cât și Cucuteni, sunt luate în discuție și alte pandantive cu formă și decor asemănătoare, lucrate din alte materiale, cum ar fi colți de mistreț și metale - cupru, argint și aur.

Contextul de descoperire al pieselor

Situl de la Vitănești se află în Valea Teleormanului, la cca. 10 km de orașul Alexandria. Așezarea de tip *tell*/Vitănești 'Măgurice' are o formă relativ rotundă, cu diametrele la partea superioară de 40-45 m, la partea inferioară de 90-95 m și o înălțime de circa 6 m (Planșa I.1). Așezarea aparține culturii Gumelnița, fiind datată în a doua jumătate a mileniului 5 BC. Cercetările arheologice au scos la lumină ultima secvență de locuire aparținând fazei Gumelnița B1. O suprafață de control stratigrafic plasată în marginea de est a *tellului* a atins și o parte a nivelului Gumelnița A2 (Andreescu, Mirea și Apope 2003; Andreescu și Mirea 2008).

Pendantivele din lut ars descoperite la Vitănești provin din niveluri de locuire aparținând atât fazei B1 cât și fazei A2, în număr aproape egal. Acestea nu au un context de descoperire special, fiind

---

* Muzeul Național de Istorie a României, Calea Victoriei, nr. 12, sect. 3, 030026, București, România; radian_romus@yahoo.com; katia_moldoveanu@yahoo.com

găsite în nivelul cultural respectiv. Se remarcă însă faptul că cele trei pandantive de dimensiuni mai mari provin toate din nivelul Gumelnița A2.

Tipologie

Lotul de piese prezentat cuprinde 16 pandantive și o figurină cu pandantiv la gât. Pandantivele pot fi grupate în două tipuri în funcție de forma, secțiunea și dimensiunea lor. Astfel, majoritatea au o formă circulară cu secțiunea conică, în timp ce doar două piese sunt bombate [cat. 7, 12]. O piesă de mari dimensiuni are partea superioară aplatizată [cat. 9], fiind posibil să reprezinte și un mic vas, dar existența găurilor de prindere ne-au determinat să o includem în acest lot. Pandantivele au dimensiuni cuprinse între 1,5-7,6 cm, din care doar trei [cat. 8-10] au dimensiuni mai mari (5-7,6 cm), restul fiind de dimensiuni mici, respectiv între 1,5-3,5 cm. Toate piesele au câte două găuri de prindere.

Al doilea tip este format din piesele făcute din benzi plate din lut cu o formă probabil semicirculară (piesele sunt fragmentare), care au fost numite și 'pandantive-colier' (Ilie 2011: 119). Acestea au între 4-5 cm, dar având în vedere faptul că sunt păstrate fragmentar, dimensiunile lor ca piese întregi erau mai mari. O singură piesă are două perforații la extremitatea păstrată, în timp ce restul au câte una.

O parte din piesele analizate au un decor format din incizii și puncte. Unul din pandantivele mari [cat. 10] este decorat cu linii incizate adânc, dispuse aleatoriu pe toată suprafața piesei. Un altul [cat. 12] are un decor format din paranteze incizate, amintind de decorul de pe vasele gumelnițene. O piesă conică este decorată cu mici impresiuni circulare dispuse aleatoriu [cat. 11], în timp ce alta este decorată cu șiruri de puncte adâncite, umplute cu pastă albă, dispuse cumva radial [cat. 13]. Un decor deosebit întâlnim pe pandantivul ce are pe margine un șir de puncte ușor adâncite [cat. 2], iar sub cele două găuri pentru suspendare se află un rând de cinci puncte adâncite. Trei dintre 'pandantivele-colier' [cat. 15-17] sunt decorate cu puncte sau linii incizate dispuse în șiruri, în timp ce unul singur nu este decorat [cat. 14].

Mod de utilizare

Piesele de formă circulară au fost interpretate ca pandantive care se purtau la gât, fiind susținute probabil de un fir care trecea prin cele două orificii de la partea superioară. O dovadă în acest sens este o statueta descoperită la Vitănești [cat.1] care are modelat la baza gâtului un asemenea pandantiv, decorat cu puncte adâncite pe margini (Andreescu 2002: pl.19/1).

Purtarea acestui tip de piese mai degrabă ca pandantive suspendate prin cele două perforații este susținută și de alți cercetători, fără a exclude însă folosirea lor și la împodobirea îmbrăcămintei, aplicate sau cusute pe veșminte (Berciu 1961: 478).

În aria culturii Cucuteni acest tip de pandantiv, numit discoidal sau disc ornamental, se întâlnește figurat pe o serie de statuete, cum ar fi cele de la Dobârceni, Drăgușeni, Frumușica și Fedeleșeni (Țurcanu 2008: fig. 10/1-4). Discurile conice puteau fi folosite și ca mici paftale sau simple podoabe decorative aplicate sau cusute pe veșminte (Dumitrescu 1954: 459-60).

Reprezentări de pandantive asemănătoare de formă circulară (nu neapărat conică) la gâtul figurinelor se întâlnesc de asemenea și în aria culturii Vinča (Gimbutas 2007: fig. 16, 97 și 212).

În ceea ce privește 'pandantivele-colier' există păreri conform cărora, unele piese asemănătoare ca formă, păstrate tot fragmentar, ar putea reprezenta brățări (Dumitrescu 1954: 459, fig. 44/2, 3). Prezența găurilor de la capete, cel puțin în cazul pieselor descoperite la Vitănești, presupune suspendarea sau prinderea lor, astfel că propunem încadrarea lor în categoria pandantivelor.

Analogii

Pandantivele circulare din lut ars sunt descoperiri relativ frecvente în așezările de tip *tell* aparținând culturii Gumelnița.

Multe dintre acestea sunt nedecorate, cum sunt cele descoperite la Gumelnița-Oltenița (Dumitrescu 1925: fig. 29/7), Căscioarele (Dumitrescu 1965: 39) și Brăilița (Harțușe și Anastasiu 1976: cat. nr. 233-235), dar există și câteva piese care au un decor asemănător cu cele descoperite la Vitănești. Astfel, la Tangârău au fost descoperite trei pandantive (Berciu 1961: 475-78), din care două sunt decorate cu puncte adâncite dispuse aleatoriu sau într-un fel de cercuri concentrice (Berciu 1961: fig. 240/2,4), iar a treia piesă este decorată cu un șir de puncte mari pe marginea discului (Berciu 1961: fig. 240/3), fiind analogia cea mai apropiată cu pandantivul de la gâtul figurinei de la Vitănești (Planșa I.2,3). Un decor asemănător, cu un șir de puncte adâncite dispuse pe margine întâlnim și pe

pandantivele descoperite la Morteni (Ilie 2011: fig. II/2) și Vidra (Rosetti 1934: pl. III/4). Un alt tip de decor este realizat din puncte adâncite dispuse în cercuri concentrice, cum sunt pandantivele descoperite la Petru Rareș (Berciu 1961: fig. 272/2) și Sultana (Isăcescu 1984: fig. 5/3). Într-un alt caz, punctele adâncite sunt dispuse în mod aleatoriu, cum este cazul pandantivului de la Mălăiești (Comșa și Georgescu 1983: fig. 5/3). Un decor interesant se întâlnește pe o piesă descoperită la Geangoiești, cu un decor din puncte adâncite care pare să figureze o spirală (Ilie 2011: fig. II/1).

Alte pandantive și fragmente de pandantive circulare au fost descoperite în așezarea de la Pietrele (Hansen *et al.* 2007: 68, fig. 69). O piesă fragmentară este decorată pe margine cu puncte adâncite, iar sub găurile de prindere are un șir de puncte, fiind cea mai apropiată analogie pentru o piesă de la Vitănești [cat. 2].

Astfel de piese au fost descoperite și în așezările gumelnițene de la sudul Dunării. Spre exemplu, la Ruse au fost descoperite cinci pandantive de acest tip, dintre care doar două decorate cu puncte adâncite pe margine sau pe corpul piesei (Georgiev și Angelov 1957: fig. 57).

Un fapt interesant este descoperirea în aria culturilor Precucuteni - Cucuteni a unor pandantive circulare din lut ars asemănătoare cu cele gumelnițene. În așezarea de la Hăbășești au fost găsite 17 astfel de piese, întregi sau fragmentare, decorate, cu o excepție, cu șiruri de puncte pe margine și mai rar cu mai multe șiruri de puncte concentrice (Dumitrescu 1954: 59-63, fig. 45). De remarcat faptul că două pandantive au urme de pictură. Precizăm că au fost luate în considerare ca analogii doar acele piese care au câte două găuri de prindere, întrucât la Hăbășești au fost descoperite și alte piese conice fără găuri, a căror utilitate este greu de precizat. Pandantive circulare au fost descoperite și în așezările de la Târpești (Marinescu-Bîlcu 1981: fig. 198/17-19) și Drăgușeni (Marinescu-Bîlcu și Bolomey 2000: fig. 178/2, 10; 179/14, 16, 26, 27), acestea fiind decorate cu puncte pe marginea pieselor.

O descoperire interesantă provine din așezarea de la Izvoare, unde într-un nivel precucutenian a fost găsit un pandantiv/ amuletă din craniu de animal, lustruit pe partea exterioară (Vulpe 1957: 260; fig. 267/1).

În ceea ce privește 'pandantivele-colier', acestea sunt considerate, cu titlu de ipoteză, un tip nou de podoabe, reprezentând poate chiar un aspect regional în arealul gumelnițean din zona Neajlov-Dâmbovița (Ilie 2011: 123). Din zona menționată mai sus provin 10 astfel de piese, descoperite în așezările de la Morteni, Geangoiești, Corbii Mari și Ionești-Palade (Ilie 2011: fig. VI-VIII). Aceste piese reprezintă cele mai apropiate analogii pentru cele patru fragmente descoperite la Vitănești. Acest tip de pandantiv este cunoscut și în aria culturii Cucuteni, trei astfel de fragmente fiind descoperite în așezarea de la Hăbășești (Dumitrescu 1954: fig. 44/4, 6, 7).

Discuții

Cercetările arheologice au relevat faptul că obiectele de podoabă din epoca neo-eneolitică erau confecționate dintr-o varietate de materiale, precum lut ars, os, scoică, cupru, argint, aur. Pandantivele de tipul celor descoperite la Vitănești erau lucrate și din alte materiale în afară de lut ars. Spre exemplu, în necropola gumelnițeană de la Vărăști s-a găsit un pandantiv de tipul disc convex din aur, dar spre deosebire de cele din lut acesta are o mică prelungire trapezoidală în zona căreia au fost făcute găurile de prindere (Comșa 1995: 91, fig. 36/1).

O situație cu totul specială o întâlnim în cultura Cucuteni unde au fost descoperite pandantive circulare cu secțiune conică lucrate din metal, cupru sau aur. Pieseile făceau parte din componența unor depozite sau tezaur.

Astfel, în așezarea de la Hăbășești, s-a descoperit un pandantiv din cupru (D=9,4 cm), ce făcea parte dintr-un depozit de podoabe (Dumitrescu 1954: fig. 41/1, 42). Pandantivul este decorat cu puncte, în tehnica *au repoussé*, dispuse pe o parte din marginea piesei; decorul urma cel mai probabil conturul piesei, însă aceasta este degradată pe margine (Planșa II.1). Deasupra găurilor de prindere are un șir de puncte realizate în aceeași tehnică, decor ce amintește de pandantivul de la Vitănești [cat.2].

Deosebit de interesant este tezaurul de la Brad (Ursachi 2012: fig. 26-27), provenind tot din mediul cucutenian, din compoziția căruia fac parte și două pandantive convexe lucrate din foiță de aur (Planșa II.2). O primă piesă, cu diametrul de 4,6-4,8 cm, este prevăzută cu două găuri de prindere. Interesant este faptul că piesa a fost decorată inițial pe margine cu puncte, dar ulterior a fost decupată de-a lungul benzii decorative. Cea de-a doua piesă, cu diametrul de 5,9-6,3 cm, cu două găuri de prindere, este decorată pe margine cu puncte realizate în tehnica *au repoussé*.

Decorul acestui pandantiv se aseamănă cu cel al piesei din cupru, dar fără șirul de puncte de deasupra găurilor de prindere. Observăm de asemenea și faptul că unul din pandantivele de la Brad și cel de la Hăbășești au vârful conic deteriorat (perforat), poate ca urmare a utilizării îndelungate ca

obiecte de prestigiu, sau doar ca rezultat al condițiilor de depozitare și conservare de-a lungul timpului.

O altă descoperire interesantă provine din Ucraina, unde, în regiunea Ternopil, a fost descoperit un depozit din piese de cupru, printre care și un pandantiv convex decorat în tehnica *au repoussé* (Dergačev 2016: 182, Pl. VII/1). Piesa, aflată în stare fragmentară, era de dimensiuni foarte mari (D = 17,5 x 14 cm) și poate reprezenta și un alt tip de podoabă, poate o pafta sau aplică.

Tehnica de decorare *au repoussé* a fost folosită și pentru decorarea unor pandantive discoidale din cupru care fac parte din depozitul pre-cucutenian de la Cărbuna, Republica Moldova (Dergačev 1998: fig. 11/40; 12).

Remarcăm tehnica de decorare deosebită, *au repoussé*, prezentă la aceste pandantive. Un alt fapt interesant este acela că în cadrul culturii Cucuteni au fost descoperite pandantive circulare convexe din lut decorate în aceeași tehnică, cu un șir de mici impresiuni executate pe spatele piesei, dinspre interior spre exterior (Plansa II.3). Astfel de pandantive au fost descoperite la Hăbășești (Dumitrescu 1954: fig. 45/1, 2) și Drăgușeni (Marinescu-Bîlcu și Bolomey 2000: fig. 178/2,10; fig. 179/14, 16, 26, 27). Această tehnică nu este întâlnită în mediul gumelnițean, unde pandantivele au pe margine un șir de puncte adâncite.

Asemănarea de forme și decor a pandantivelor din lut ars, cupru și aur ridică o serie de întrebări. Astfel, putem vorbi oare despre imitarea unor podoabe de metal în materiale mai accesibile și mai ușor de prelucrat, cum este lutul? Dacă avem în vedere faptul că tipul de pandantive aduse în discuție este mult mai bine reprezentat în lut ars decât în metale prețioase, atunci putem vedea micile pandantive din lut ca replici ale celor din cupru sau aur. De altfel, VI. Dumitrescu nota faptul că pandantivul mare din cupru de la Hăbășești era un fel de prototip pentru cele mai mici din lut (Dumitrescu 1954: 446).

Problema în discuție este însă mai complexă și ar trebui analizată în primul rând contextele arheologice în care apar astfel de obiecte. Pandantivele din lut, mult mai numeroase, se găsesc în general în așezări fără a avea un context special, în timp ce cele din cupru sau aur apar asociate cu alte tipuri de podoabe în depozite/ tezaure sau morminte. Având în vedere faptul că același tip de decor apare pe piese din lut ars, cupru și aur, doar pe margine, este posibil să fi existat un model care era reprodus pe materiale diferite, mai accesibile sau mai puțin accesibile, care erau distribuite în diferite contexte în funcție de valoarea lor. Cele mai interesante piese în acest sens sunt pandantivele cucuteniene din lut ars decorate în tehnica *au repoussé*, caracteristică pentru obiectele realizate din metal. Acestea ar putea reprezenta o etapă intermediară în procesul de imitare a obiectelor din metale, trecându-se apoi la un mod de decorare specific pentru lut, cu puncte adâncite realizate pe fața piesei, așa cum este pandantivul de la Vitănești.

În ceea ce privește 'pandantivele-colier' din lut ars, deși acestea s-au păstrat doar în formă fragmentară, remarcăm faptul că forma lor semilunară este asemănătoare cu cea pieselor din colți de mistreț. Spre exemplu, la Vitănești s-au descoperit pandantive din colți de mistreț perforate la capete (Plansa II.4). Astfel de podoabe sunt prezente în așezări și morminte eneolitice. O descoperire cu totul deosebită, provenind dintr-un context funerar, a fost făcută la Giurgiulești (cultura Suvorovo-Novodanilovka, 4500-4300 BC). De aici provin două pandantive din colți de mistreț (L=12 cm, respectiv 16,6 cm), dintre care unul decorat cu mici mărgelile din cupru (Bicbaev 2010: fig. 10/7); (Plansa II.5). Având în vedere forma specifică, nu este exclus ca 'pandantivele-colier' să reprezinte replici ale celor fabricate din colți de mistreț. Pandantivele de formă semilunară erau făcute și din aur, cum este cel provenind din tezaurul de la Balaci (Leahu 1992: fig. 2/3) (Plansa II.6) sau cele patru de mici dimensiuni din mormântul M1 de la Varna (Eluère 1989: cat. nr. 155).

O descoperire deosebit de interesantă a fost făcută la sudul Dunării, unde, printre alte obiecte de podoabă din argint și electrum din tezaurul de la Panayot Hitovo (Plansa II.7), s-au găsit și 12 pandantive semilunare care formau probabil o podoabă de tip pectoral (Popescu 2015: fig. 2, 3, 7). Contextul arheologic nu este cunoscut, astfel că tezaurul a fost atribuit inițial sfârșitului epocii bronzului (Konova 2003: 111), dar pe baza analogiilor tipologice a fost reîncadrat în eneolitic (Popescu 2013: 76). Foarte interesant este faptul că aceste piese ar putea reprezenta transpunerea în argint a podoabelor din colți de mistreț. Ca și în cazul pandantivelor circulare convexe este posibil ca pandantivele-colier din lut ars să reprezinte imitații ieftine, din lut, a celor mult mai prețioase din metal.

* * *

Analiza într-un context cultural mai larg a unor aparent simple piese din lut poate releva aspecte inedite ale societății gumelnițene în particular și eneolitice în general. Descoperirile arheologice au scos la lumină o serie de pandantive din lut, de diferite forme și mărimi, cele mai multe decorate. Unele piese sunt bine lucrate, în timp ce altele sunt neglijent modelate și decorate. În

general sunt de dimensiuni mici, dar sunt și piese cu dimensiuni relativ mari. Au fost descoperite în așezări, fără a avea un context special, în general în nivelul arheologic.

Surprinzătoare este descoperirea unor piese asemănătoare lucrate în metal: cupru, aur, argint. Și mai interesant este faptul că aceste piese au fost descoperite în mediul cucutenian, unde piesele din aur sunt foarte rare, spre deosebire de mediul gumelnițean în care piesele din aur sunt numeroase.

Demn de remarcat este faptul că piese din aur și argint au fost descoperite în cadrul unor tezaure sau în morminte (cazul pandantivelor-colier), ceea ce le conferă statutul de bunuri de valoare și prestigiu.

Existența acestor piese poate reflecta și ierarhizarea societății eneolitice, simplele pandantive din lut aparținând unor membri obișnuiți (ierarhizați și ei în funcție de calitatea pieselor). Pandantivele din cupru, aur și argint aparțineau evident unor indivizi cu o poziție specială în societate, piesele fiind incluse în inventarele funerare sau teaurizate.

Mai rămâne de descifrat semnificația acestui tip de podoabe. Nu știm dacă forma și decorul semnifică ceva sau reprezintă doar o 'modă' între obiectele de podoabă. Existența unor forme și elemente de decor asemănătoare par a sugera existența unor tipare răspândite pe spații largi, în cadrul a două mari civilizații eneolitice, Gumelnița și Cucuteni.

Pentru pandantivele-colier putem întrevedea o semnificație mai specială. Dacă avem în vedere existența unor piese din colți de mistreț, am putea acorda acestor pandantive o semnificație legată de abilitățile indivizilor care le purtau (fie că e vorba de vânătoare sau poate de activități războinice).

Analiza pandantivele din lut demonstrează existența unor relații și comportamente complexe într-o societate eneolitică prea puțin cercetată sub aspectul corelațiilor dintre diverselor artefacte descoperite pe spații și paliere cronologice mari.

Catalogul pandantivelor din lut descoperite la Vitănești

<p>1. Muzeul Județean Teleorman (MJT), număr de inventar (nr. inv.) 27708, Vitănești (VIT) 1995, Sx □ L5, -0,55-0,75 m.</p> <p>Descriere: figurină antropomorfă (fragment) cu pandativ circular la gât. Piesa reprezintă partea superioară a unei figurine antropomorfe (cap, trunchi, brațe), cu nasul modelat proeminent, gura figurată printr-un șir de puncte și lobi urechilor perforați. Brațele întinse lateral sunt perforate la capete. În zona gâtului are modelat un pandativ decorat cu puncte.</p> <p>Dimensiuni: înălțime (Î)=4,2 cm; lățime (l)=4,5 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	
<p>2. Muzeul Național de Istorie a României (MNIR), fără număr de inventar (fni), VIT 2016, Sy □ N3, -1,17 m.</p> <p>Descriere: pandativ din lut ars de formă conică, decorat pe margine cu puncte incizate; are două găuri pentru suspendare sub care se află un rând de puncte incizate.</p> <p>Dimensiuni: diametru (D)=cca. 3,5 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	

<p>3. MNIR nr. inv. 341410, VIT 2013, Sy □ C2, -1,12-1,24 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică; două găuri pentru suspendare.</p> <p>Dimensiuni: D=cca. 3 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	
<p>4. MJT nr. inv. 25243, VIT 95, Sx □ J4, -0,55-0,75 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică; două găuri pentru suspendare.</p> <p>Dimensiuni: D=2 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	
<p>5. MJT nr. inv. 25246, VIT 2000, Sx □ F2, -1,75-2,09 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică; două găuri pentru suspendare.</p> <p>Dimensiuni: D=2,5 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>6. MJT nr. inv. 25245, VIT 2000, Sx □ B5, -1,70-1,75 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică; două găuri pentru suspendare.</p> <p>Dimensiuni: D=1,9 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>7. MJT nr. inv. 27738, VIT 2006, Sx □ V9, -0,80 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă relativ bombată; două găuri pentru suspendare, posibil alte două neperforate complet.</p> <p>Dimensiuni: D=2,1 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	

<p>8. MJT nr. inv. 25252, VIT 2002, Sx □ F1, -2,27 m. Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică; două găuri pentru suspendare. Dimensiuni: Dmax=6 cm Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>9. MJT nr. inv. 25253, VIT 2002, Sx □ F5, -2,25-2,41 m. Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică cu vârful aplătizat; două găuri pentru suspendare. Dimensiuni: Dmax=7,6 cm Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>10. MJT nr. inv. 27795, VIT 2005, Sx □ D1, -2,37 m. Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică decorat cu mici incizii dispuse aleatoriu; două găuri pentru suspendare. Dimensiuni: Dmax=5 cm Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>11. MJT nr. inv. 25242, VIT 1995, Sx □ L5, -0,55-0,75 m. Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică, decorat cu mici impresiuni circulare dispuse aleatoriu; două găuri pentru suspendare. Dimensiuni: D=2,5 cm Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	

<p>12. MJT nr. inv. 25244, VIT 1995, Sx □ C5, -0,50/0,60-0,90 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă bombată, decorat cu paranteze incizate dispuse în șiruri; două găuri pentru suspendare.</p> <p>Dimensiuni: D=2,7 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	
<p>13. MJT nr. inv. 25247, VIT 2001, Sx □ D1, -2,16 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă conică, decorat cu șiruri de puncte adâncite dispuse radial, unele umplute cu pastă albă; două găuri pentru suspendare.</p> <p>Dimensiuni: D=2,5 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>14. MJT nr. inv. 25151, VIT 2002, Sx □ G1, -2,30-2,51 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă semicirculară (fragment); prezintă o albiere pe una din fețe și o gaură de suspendare la unul din capete.</p> <p>Dimensiuni: L=4,7 cm; l=1,4 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>15. MJT nr. inv. 25250, VIT 2002, Sx □ A5, -2,52-2,60 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă semicirculară (fragment); prezintă o gaură de suspendare la unul din capete; decorat cu creștături dispuse în trei șiruri.</p> <p>Dimensiuni: L=4 cm; l=1 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița A2</p>	
<p>16. MJT nr. inv. 25254, VIT 1995, Sx □ I2, -0,30-0,50 m.</p> <p>Descriere: pandantiv din lut ars de formă semicirculară (fragment); prezintă o gaură de suspendare la unul din capete; decorat cu creștături dispuse în 2 șiruri.</p> <p>Dimensiuni: L=3,2 cm; l=1,4 cm</p> <p>Încadrare culturală: Gumelnița B1</p>	

17. MJT nr. inv. 27796, VIT 2003, Sx □ A_{III}4, -2,74 m.

Descriere: pandantiv din lut ars de formă semicirculară (fragment); prezintă două găuri de suspendare la unul din capete; decorat cu puncte adâncite dispuse într-un șir.

Dimensiuni: L_{max}=5,1 cm; l=1,7 cm

Încadrare culturală: Gumelnița B1

Bibliografie

- Andreescu, R.-R. (2002) *Plastica antropomorfa gumelnițeană. Analiză primară*, Monografii III, București: Muzeul Național de Istorie a României.
- Andreescu, R.-R. și Mirea, P. (2008) 'Tell settlements: a pattern of landscape occupation in the Lower Danube', în D. Bailey, A. Whittle și D. Hofmann (ed.) *Living Well Together?: Settlement and Materiality of South-East and Central Europe*, pp. 28-34, Oxford: Oxbow Books.
- Andreescu, R.-R., Mirea, P., Apope Ș. (2003) 'Cultura Gumelnița în vestul Munteniei. Așezarea de la Vitănești, jud. Teleorman', *Cercetări Arheologice* 12: 71-88.
- Berciu, D. (1961) *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, Ed. Academiei RPR.
- Bicbaev, V. (2010) 'The copper age cemetery of Giurgiulești', în D.W. Anthony și J. Chi (eds.) *The Lost World of Old Europe. The Danube Valley, 5000-3500 BC* [catalog de expoziție], pp. 213-24, New York: Institute for the Study of the Ancient World and Princeton University Press.
- Comșa, E. (1995) 'Necropola gumelnițeană de la Vărăști', *Analele Banatului* 4: 55-193.
- Comșa, E. și Georgescu, V. (1983) 'Așezarea neolitică de tip Aldeni II de la Mălăiești de Sus (jud. Prahova)', *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* 34(4): 334-49.
- Dergačev, V. (1998) *Karbunskij Klad*, Chișinău: Tipografia Academiei de Științe.
- (2016) 'Noi depozite de piese metalice ale culturii Cucuteni-Tripol'e din regiunea Nistrului Mijlociu (Ucraina)', *Arheologia Moldovei* 39: 179-94.
- Dumitrescu, V. (1925) 'Les fouilles de Gumelnița', *Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne* 2: 29-103.
- (1954) *Hăbășești. Monografie arheologică*, București: Ed. Academiei RPR.
- (1965) 'Căscioarele: a late Neolithic settlement on the lower Danube', *Archaeology* 18: 34-40.
- Eluère, C. (1989) 'L'or de Varna', în *Le Premier or de l'Humanité En Bulgarie. 5e Millénaire* [catalog de expoziție], pp. 61-69, Saint-Germain-en-Laye: Musée des Antiquités Nationales.
- Georgiev, G. și Angelov, N. (1957) 'Razkopi na selisnata mogila do Ruse prez. 1950-1953 godina', *Izvestija Sofia* 21: 39-127.
- Gimbutas, M.A. (2007) *The goddesses and gods of Old Europe: 6500-3500 BC: myths and cult images*, Berkley, Los Angeles: University of California Press.
- Hansen, S., Toderas, M., Reingruber, A., Gatsov, I., Klimscha, F., Nedelcheva, P., Neef, R., Prange, M., Price, T.D. și Wahl, J. (2007) 'Der kupferzeitliche Siedlungshügel Măgura Gorgana bei Pietrele in der Walachei, Ergebnisse Ausgrabungen Im Sommer 2006', *Eurasia Antiqua* 13: 1-83.
- Harțuche, N. și Anastasiu, F. (1976) *Catalogul selectiv al Colecției de arheologie a Muzeului Brăilei*, Brăila.
- Ilie, A. (2011) 'Parure en terre cuite de la culture Gumelnița des sites du département de Dâmbovița (Roumanie)', *Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie* 3: 119-32.
- Isăcescu, C. (1984) 'Săpăturile de salvare de la Sultana, com. Mânăstirea, jud. Călărași', *Cercetări Arheologice* 7: 27-42.
- Konova, L. (2003), 'Srebrno skrovitse ot bronzovata epoha v Natsionalen Istoricheski Muzei', *Pitjat. Sbornik nauchni statii, posveteni na jivota I tvorcestvoto na d-r Georgi Kitov*, pp. 107-20, Sofia.
- Leahu, D. (1992) 'Considerații asupra unor podoabe antice de aur de la Lungoci, Balaci și Moigrad', *Cercetări Arheologice* 9: 114-17.
- Marinescu-Bîlcu, S. (1981) *Târpești: from Prehistory to History in Eastern Romania*, Oxford: British Archaeological Reports, International Series.

- Marinescu-Bîlcu, S. și Bolomey, A. (2000) *Drăgușeni. A Cucutenian Community*, București - Tübingen: Ed. Enciclopedică & Wiasmuth Verlag.
- Popescu, A.D. (2013) 'Cele mai timpurii obiecte de argint din Europa', în S.C. Ailincăi, A. Țârlea și C. Micu (ed.) *Din Preistoria Dunării Jos. 50 Ani de la începutul cercetărilor arheologice la Babadag (1962-2012). Actele Conferinței „Lower Danube Prehistory. 50 Years of Excavation at Babadag” Tulcea 20-22 septembrie 2012*, pp. 67-88, Brăila: Ed. istros.
- (2015) 'Halbmondförmige Silberobjekte von der Unteren Donau Ein Überblick über ihre Verwendung und Datierung', *Das Altertum* 60: 101-24.
- Rosetti, D.V. (1934) *Descoperiri paleolitice în preajma Bucureștilor (I). Săpăturile de la Vidra - Raport preliminar (II)*, București: Publicațiile Muzeului Municipiului București.
- Țurcanu, S. (2008) 'Podoabe pentru gât reprezentate pe statuetele antropomorfe ale culturii Cucuteni - Tripolie', *Cercetări Istorice, Serie Nouă* 27-29: 9-35.
- Ursachi, V. (2012) *Tezaurul eneolitic de la Brad*, București: Ed. Papirus Media (ediția online - Biblioteca digitală CIMEC: <http://cimec.ro/Biblioteca-Digitala/Biblioteca.html>) [accesat: 15.12.2017].
- Vulpe, R. (1957) *Izvoare: săpăturile din 1936-1948*, București: Ed. Academiei RPR.

1

Plansa I. 1. Vitănești - fotografie aeriană a așezării-*tell*; 2. Figurină antropomorfă cu pandantiv circular la gât (Vitănești); 3. Pandantiv circular (Tangâru, după Berciu 1961: fig. 240/3).

1. Vitănești - aerial view of the *tell*-settlement. 2. Anthropomorphic figurine with circular pendant on the neck (Vitănești); 3. Circular pendant (Tangâru, after Berciu 1961: fig. 240/3).

Plansa II. 1. Pandantiv din cupru (Hăbășești); 2. Pandantive din aur (Brad, după Ursachi 2012: fig. 26, 27); 3. Pandantive din lut (Habașești, după Dumitrescu 1954: fig. 45/1, 2); 4. Pandantiv din colți de mistreț (Vitănești); 5. Pandantive din colți de mistreț (Giurgiu-lești, după Bicaev 2010: fig. 10/7); 6. Pandantiv din aur (Balaci); 7. Pandantive din argint (Panayot Hitovo, după Popescu 2013: fig. 2).

1. Copper pendant (Hăbășești); 2. Gold pendants (Brad, after Ursachi 2012: fig. 26, 27); 3. Clay pendants (Habașești, after Dumitrescu 1954: fig. 45/1,2); 4. Boar-tusk pendant (Vitănești); 5. Boar-tusk pendants (Giurgiu-lești, after Bicaev 2010: fig. 10/7); 6. Gold pendant (Balaci); 7. Silver pendants (Panayot Hitovo, after Popescu 2013: fig. 2).